

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ЗАСОБАМИ МИСТЕЦТВА

В сучасних умовах актуалізувалася проблема формування, розвитку національної культури студентів – майбутньої української інтелігенції, здатної приймати активну участь у розбудові української держави, бути гарантом національних інтересів у європейському та світовому співтоваристві. „Концепція національного виховання” ставить перед **освітніми** закладами важливі завдання формування національної культури, залучення молоді до художньої культури нашого народу [1]. Національна культура орієнтована на відтворення і розвиток матеріальних і духовних цінностей нашого народу, на всебічний розвиток молоді. У цій площині доцільне звернення саме до формування національної культури **студентів** засобами мистецтва, бо виховати освіченого спеціаліста без допомоги мистецтва і накопиченого культурного досвіду можливо, але духовно розвинену особистість [2].

Питанням формування національної, художньої культури, духовного розвитку майбутніх учителів у вітчизняній педагогічній думці ХХ - ХХІ ст. розглядалися в дисертаційних роботах І.А.Зязюна, О.М.Отич, Л.М.Лещенко, Н.Кузана, І.Охріменко, Н.Чернухи. Проблема формування національної культури знайшла відображення у дослідженнях Я.Дашкевича, О.Забужко, національних цінностей у студентів розглядала Белова Ю.. Важливі аспекти цієї проблеми висвітлені у працях педагогів: В.Бондара, Ю.Руденко, Б.Ступарика. Теоретико-методологічний та дидактичний аспекти формування національної культури особистості розглянуті у кандидатських дисертаціях І.Лебідь, В.Мусієнко.

Таким чином, серед багаточисельних засобів формування національно культурної, всебічно розвиненої особистості значну роль відіграє мистецтво, через його вивчення і вивчення його символічної мови збагачується світогляд, формується національна та художня культура особистості. Твори мистецтва містять як духовну, так і матеріальну складову національної культури свого народу.

Під формуванням особистості розуміють сукупність засобів **соціального** впливу на індивіда, що мають на меті створити в нього систему визначених цінностей,

виховувати соціально-психологічні якості й визначити своєрідний склад мислення [3]. Спираючись на методичні розробки вчених та викладачів, використовуємо різноманітні методи та прийоми формування національної культури студентів засобами мистецтва у спецкурсі, який доповнює, за бажанням, культурологічні та художні **дисципліни**. Метод (від **грецьк.** *τεῖοςίος* - шлях дослідження або пізнання, теорія, навчання) сукупність прийомів, операцій, практичного або теоретичного опанування дійсності, підпорядкованих рішенню конкретних завдань [4], спрямований на досягнення поставленої мсти, спосіб практичної або теоретичної дії людини [5]. Прийоми наукового дослідження або подання навчального матеріалу викладачем можуть теж сприйматися як методи.

Методи та прийоми формування національної культури майбутнього учителя і - це система, положення, способи передачі знань та взаємодія педагога і студента, внаслідок яких відбуваються певні зміни в якості національної культури особистості. Методи спрямовані на розв'язання певних протиріч, передбачають можливість зміни стилю роботи викладача залежно від конкретних умов, рівня національної та художньої культури особистості. На основі методів, прийомів, засобів як системи взаємопов'язаних та взаємообумовлених цілісних елементів, поєднаних спільною метою і спрямованих на формування національної культури особистості ми розкриваємо процес формування національної культури студентів засобами мистецтва (декоративної символіки) за допомогою спецкурсу "Національна культура у декоративних символах", який доповнює базову структуру культурологічної чи художньої освіти.

Процес формування національної культури студентів засобами мистецтва, на наш погляд, може мати такі етапи:

- етап оцінювання, виявлення в навколишньому світі і (наприклад, мистецтві та її декоративної символіки України) нових елементів (категорій, знання, поняття, закони та закономірності, цінності тощо); розвиток пізнавального інтересу щодо цих понять та емоційний відгук на них;
- етап засвоєння цих нових категорій (наприклад, засвоєння нових знань про мистецтво та декоративну символіку України), розвиток інтересу до цих категорій;
- етап трансформації, перенесення цих знань у нову площину (при цьому здійснюється аналіз своєї вже існуючої національної художньої культури чи культури

окремої країни з позицій новонабутих знань і зміна під впливом цього своєї національної художньої культури); художньо-естетичне ставлення до навколишнього світу, формування стійкого інтересу до національної художньої культури;

- етап здійснення діяльнісно-творчого процесу, де відбиваються ціннісні утворення та ставлення до культурних надбань, проектування у життя нових знань.

На першому етапі (оцінювання) відбувається формування уявлень про національну декоративну символіку, національне мистецтво, художню культуру, їх історичний розвиток (знання-знайомства); зацікавлення вивченням художньої спадщини українців.

На другому етапі (засвоєння та трансформація знань у нову площину) відбувається формування системи знань про національну художню культуру, мистецтво України (знання-уміння); створення умов для усвідомлення цінності національної художньої культури, пізнавального інтересу.

На третьому етапі (діяльнісно-творчий процес) відбувається систематизація національно-художніх знань, втілення їх у творчу діяльність (знання-копії та знання-трансформації); удосконалення творчих здібностей студентів; подальше формування ціннісного ставлення та пізнавального інтересу до національної та художньої культури.

Характерними для всіх вищеназваних етапів серед методів навчання на основі характеру пізнавальної діяльності студентів є пояснювально-ілюстративний, репродуктивний методи, метод проблемного викладу, дослідницький метод. Також, на наш погляд, провідними методами навчання на першому та другому етапах формування національної художньої культури студентів є словесні та наочні, на третьому етапі є наочні та практичні.

У процесі формування національної культури студентів ми використовуємо такі форми організації навчання: лекції, **лекції-екскурсії**, засідання „круглого столу”, практичні роботи (творчі художня завдання) та самостійні **творчі** роботи.

Дидактичні завдання самостійної роботи студента передбачають пошук знань, їх осмислення й закріплення, формування й розвиток практичних навичок, а також інтелектуальних, організаційних та інших умінь та подальше узагальнення й систематизацію знань та інше.

Практичні заняття сприяють поглибленню та уточненню знань, одержаних на

лекціях і в процесі самостійної роботи, формуванню інтелектуальних умінь та навичок аналізу та синтезу, опануванню устаткуванням, формуванню умінь та навичок практичного застосування набутих знань через індивідуальне виконання студентами сформульованого завдання, оволодіння художніми вміннями, навичками, інше. Усі ці форми організації навчання використовуються на факультативі (спецкурсі "Національна культура у декоративних символах").

Процес формування національної та художньої культури студентів задіює такі аспекти: освітній, виховний, розвивальний.

Освітній аспект реалізується завдяки теоретичній підготовці студентів з питань історичного розвитку декоративної символіки, національної художньої культури, законів та побудови декоративної символіки мистецтва, її декодування тощо. Виховний аспект мистецтва реалізується завдяки знанням, що стають базою для подальшого формування ціннісного ставлення до національної культури, збагачення та розвитку духовності студентів. Розвивальний – реалізується завдяки освітньому аспекту, який стимулює його. Здійснюється формування способів творчої діяльності, розвиток фантазії, стійкого пізнавального інтересу, становлення мотивів тощо. Усі ці аспекти **реалізуються** на основі теоретичних (лекцій, лекцій-екскурсій, дискусії) та практичних (художніх творчих) завдань.

Таким чином, формування національної культури майбутніх учителів засобами мистецтва повинно здійснюватися різноманітними формами роботи, де кожна форма роботи потребує відповідної системи методів. Вважаємо, що формування національної культури майбутніх учителів буде більш доцільним при використанні засобів мистецтва України. Така система забезпечує інтегрованість освітнього, розвивального і виховного елементів в єдину систему навчання та сприяє різнобічному формуванню національної культури студентів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Концепція національного виховання //Освіта. - 1994. – 26 жовт. - С.5-12.
2. **Отич О.М. Мистецтво у розвитку індивідуальності педагога: історичний і методологічний аспекти:** монографія / [за наук. ред. І.А. Зязюна]. – Чернівці: Зелена Буковина, 2008. – 440 с.

3. Отич, О. Мистецтво у системі розвитку творчої індивідуальності майбутнього педагога професійного навчання: теоретичний і методичний аспекти: монографія / Олена Отич. – Чернівці: Зелена Буковина, 2009. – 752 с.
4. Сєдих С. Інтегрований курс "Мистецтво - один із шляхів формування духовної культури дитини" / С. Сєдих, Л. Руда, О. Скубо // Початкова школа. – 2003. – №12. – С. 21-24
5. Слостенин В.А. Общая педагогика: учеб. пособие для студент, высш. учеб. завед. / Слостенин В.А., Исаев И.Ф., Шиянов Е.Н. - М.: Владос, 2003. – Ч. 1. – 2003. – 288 с.
6. Фіцула М.М. Педагогіка: навч. посіб. для студ. пед. закладів освіти. - К.: Академія, 2001. - 528с.
7. Хорунженко К.М. Культурологія: структурно-логічні схеми. - М.: Владос-Пресс, 2003. –33 с.

// Педагогічна майстерність як система професійних і мистецьких компетентностей : зб. матеріалів VII пед.–мистець. читань пам'яті професора О. П. Рудницької . – Чернівці, 2010. – С. 210–213.